

Zomer 2025 draait in de betere filmhuizen *THE TEACHER WHO PROMISED THE SEA* een indrukwekkende film die zich baseert op het waargebeurde verhaal over de onderwijzer Antoni Benaiges (1903-1936). Van zijn levensverhaal werd *El maestro que prometió el mar* geschreven, en nu is dit drama verfilmd.

Antoni wordt in 1935 onderwijzer in een klein afgelegen dorpje in de regio Burgos, in het noorden van Spanje. Hij geeft zijn klas, bestaande uit jongens en meisjes van zes tot twaalf jaar les op een manier die past in de lijn van reformpedagogie en allesbehalve aansluit bij wat toen gangbaar was. De jonge meester vertrekt vanuit de belangstelling van de kinderen, hij luistert naar hun verhalen, neemt ze serieus, houdt rekening met de uniciteit van het kind, en zijn onderwijs is niet nationalistisch, patriottistisch, maar richt zich op de verheffing van de arme niet geletterde inwoners. Het decor van de Spaanse Burgeroorlog is duidelijk: de onderwijzer wordt gewaarschuwd dat zijn 'communistiche' onderwijsmethode niet op prijs wordt gesteld door de patriotten inclusief de notabelen uit het dorp. Hij loopt gevaar.



Meester Antoni presenteert de Freinet klap-pers. (Still uit de film *The Teacher Who Promised The Sea*) 2025

De rode draad in de film is de zoektocht anno nu van een kleindochter van een van de leerlingen uit de klas van Benaiges. Naar aanleiding van de opgraving van een massagraf uit de burgeroorlog probeert ze te achterhalen waar de resten van haar opa zijn. Bij die zoektocht komt ze op het spoor van Antoni Benaiges, de bijzondere leraar. De wisseling van nu naar ruim een eeuw geleden is de switch van beleefde pijn en verdriet tijdens een relatief veilige periode van reflectie op het verleden en het optimistische pedagogisch en onderwijskundig doordachte onderwijs van Benaiges in een spannende tijd van fascistische dreiging tijdens de Spaanse Burgeroorlog.

Antoni Benaiges is lid van de Spaanse onderwijsbeweging waarvan de onderwijzers zich beschouwen als 'Freinetistes'. Meer dan 100 scholen in Spanje werken dan met de technieken die zijn ontwikkeld door de Franse pedagoog en onderwijzer Célestin Freinet (1896-1966) die in Vence, Alpes-Maritimes Frankrijk, zijn school heeft gevestigd. De kinderen in de scholen schrijven hun eigen teksten, drukken deze met kleine drukpersjes en ze verspreiden deze in de regio en daarbuiten. De kinderen en leraren van de scholen van de Spaanse groep corresponderen met elkaar en zo creëren ze hun eigen 'beweging'. In de film zien we hoe Benaiges de drukpers introduceert bij zijn leerlingen en welke impact dit heeft op de nauwelijks geletterde omgeving: niet alleen de kinderen maar ook hun ouders gaan lezen en worden zich bewust van de kracht van het woord. Maar tegelijkertijd leidt deze mondigheid tot onvrede in de omgeving: bestaande machtsstructuren worden aangetast en dat wordt niet geaccepteerd. We zien in de film hoe serieus freinetwerker Benaiges de kinderen neemt. Ook de 'moeilijke' leerling, vandaag de dag als thuiszitter betiteld, waar iedereen, uitgezonderd deze leraar, van dacht dat lezen en schrijven niet mogelijk zou zijn presenteert tijdens het, door de gegoede burgerij georganiseerde inspectiebezoek, dat hij kan schrijven. Dankzij de inzet van zijn meester.

Maar lang kan de vreugde niet duren. Benaiges moet zijn inzet en lef met de dood bekopen. De aanhangers van Franco, de fascistische patriotten pakken hem op, martelen hem en zonder proces wordt hij vermoord. Hij is niet de enige, wiens lichaam niet teruggevonden wordt.

De Spaanse Burgeroorlog leidde tot trauma's en verdriet. Grote groepen burgers en kinderen moesten vluchten. De Freinetschool in Vence ving veel Spaanse vluchtelingen op. Het onderwijs op de school werd tweetalig, er ontstond een natuurlijke samenwerking tussen de Spaanse en Franse leerlingen. Niemand werd 'opgesloten' in zijn eigen taal.



Kinderen op de Freinetschool in Vence willen meer weten over de Spanje (1936)

Bij het kijken naar de film is er nauwelijks tijd om te reflecteren op de situatie toen in Spanje en spanningen in de wereld van vandaag. Maar de filmbeelden laten niet los. Ik werd de volgende dag gegrepen door een foto van een kind in Gaza dat in een tent, of wat daarvoor door moet gaan, zich probeert te concentreren op een studietekst uit een boek dat ze heeft weten te redden uit hun platgebombardeerde huis. Wat zal de toekomst van haar en al die kinderen die zwaar getraumatiseerd uit de oorlog komen? Als ze er überhaupt uitkomen. De op uitroeiing gerichte mensonterende aanpak van Israël laat geen spaan heel van deze generatie Gazanen... en dat was de bedoeling. En Nederland laat dat gebeuren. Beschamend.

In Nederland zijn er nog een paar freinetscholen. België telt er meer dan honderd. Hun situatie is onvergelijkbaar met die van de freinetscholen ten tijde van de Spaanse Burgeroorlog. Veiliger. De context wordt in ieder geval zo ervaren, maar de vraag is en blijft of dat wel terecht is in de wereld van vandaag de dag. Het gaat ook aan kinderen niet voorbij wat er in de wereld gebeurt. Niet alleen in Gaza, maar ook in eigen land waar wel of niet geprotesteerd wordt tegen vernietiging en bedreiging van leven in allerlei context.

De Freinetbibliotheek 16



C. FREINET

De Schooldrukkerij

Veel publicaties van Freinet zijn in Nederlandse vertaling beschikbaar.

Niet alleen de kinderen op freinetscholen hebben de kans om teksten te schrijven over hun ervaringen en opvattingen. Geen taalopdrachten uit geestdodende programmaboekjes, maar levend taal vanuit de eigen vrije teksten en onderzoeken. Over een drukpers zullen ze veelal niet beschikken, maar met de nieuwe media zijn er volop mogelijkheden om teksten te bundelen en te delen met de wereld.

Benaiges ontdekte bij het werken met de kinderen dat ze nog nooit de zee hadden gezien. Deze ontdekking werd het begin van een gezamenlijke studie, een onderzoek naar de zee. Allemaal ter voorbereiding op een echte uitstap naar de zee. Helaas bleef het bij een droom.

De toekomst is aan jullie! Deze woorden richtte een leraar in dezelfde situatie als Benaiges aan de kinderen toen hij werd gefusilleerd.

De toekomst is aan ons! Maar niet als we ons niet laten horen.

Bij het schrijven van dit artikel is gebruikgemaakt van *Célestin Freinet, een pedagoog voor onze tijd*. Deze door Rouke Broersma vertaalde biografie van Freinet werd geschreven door Michel Barré. Meer informatie is te vinden op www.freinetvereniging.eu